

Sterfte-analyse kinderen provincie Utrecht 2003-2009, nieuwe schatting landelijk aantal NODO-meldingen

C. (Coen) W. Beekhuizen, co-assistent UMC Utrecht
R.A.K. (Sandra) Rutgers, forensisch arts KNMG
F. (Frits) Woonink, arts M&G, forensisch arts KNMG

Achtergrond

Sinds 1 januari 2010 bestaat een wettelijke verplichting tot overleg tussen behandelend arts en gemeentelijk lijkschouwer bij alle sterfgevallen van minderjarigen (<18 jr). Doel van de wetgever is dat in de toekomst bij een onverklaard overlijden NODO-specialisten nader onderzoek doen naar de doodsoorzaak, zodat een gefundeerde conclusie mogelijk is over de aard van het overlijden: een natuurlijke dan wel niet-natuurlijke dood.

Doelen

- (1) Nagaan hoeveel overlijdens via de gemeentelijk lijkschouwer in de periode 2003-2009 in Utrecht binnen de NODO-procedure zouden zijn gevallen, schatting van NODO-meldingen door behandelaars/lijschouwers van andere regio's op grond van CBS-cijfers, vergelijking met cijfers over de regio Amsterdams-Zaandam¹.
- (2) Opnieuw schatten hoeveel kinderen er landelijk binnen de NODO-procedure gaan vallen.

Opzet en Methode

- (1) Retrospectief, beschrijvend onderzoek. Alle schouwverslagen van kinderen (<18 jr) van de GGD-en over de periode 2003-2009 in de provincie Utrecht werden geïnventariseerd. Vervolgens werd door een expert panel (F. Woonink en R.A.K. Rutgers) bepaald welke gevallen binnen de NODO-procedure zouden zijn gevallen. Regiocijfers over de periode 2003-2009 zijn opgevraagd bij het CBS.
- (2) Analyse CBS-gegevens. Voor de schatting van de landelijke omvang van de NODO-procedure werd gebruik gemaakt van CBS gegevens over kindersterfte 2003-2009 via www.statline.nl. Tot onverklaarde doodsoorzaak worden de vier CBS-categorieën wiegendood, onvolledig omschreven en onbekende oorzaken, overige symptomen en overige psychische stoornissen gerekend. NODO-meldingen vallen in deze vier categorieën.

Resultaten

- (1) In 161 schouwverslagen werden 28 mogelijke gevallen voor de NODO-procedure geïdentificeerd (4 per jaar); 17 hiervan waren woonachtig in de provincie Utrecht. Volgens het CBS was de kindersterfte van kinderen woonachtig in de provincie Utrecht in 2003-2009 in totaal 735, waarbij er 29 keer sprake was van een onverklaarde doodsoorzaak (4%). Van deze 29 zijn er 17 (ruim 2%) geschouwd door de gemeentelijk lijkschouwer. De overige 12 (1,6%) zouden dan in de NODO-procedure terecht gekomen zijn via de behandelend artsen of via een lijkschouwer werkzaam buiten de provincie Utrecht.
- (2) In 2003-2009 overleden er landelijk gemiddeld 1306 kinderen per jaar. Bij de onverklaarde doodsoorzaken ging het landelijk om 81 overlijdens per jaar en 6% van alle overlijdens. Uitsplitsing van deze cijfers over de jaren 2003 t/m 2005 en 2006 t/m 2009 laat een daling zien van 102/jaar naar 65/jaar van veronderstelde NODO gevallen.

Discussie

- (1) Wij zien een verschil tussen de regio's Amsterdam-Zaandam (1990-2004) en Utrecht (2003-2009) in de percentages door het CBS als onverklaard overlijden gecategoriseerde sterftegevallen, namelijk 4,0% in Utrecht versus 6,4% in Amsterdam-Zaandam. In de provincie Utrecht werden in de periode 2003-2009 17/735 (2,3%) geschatte NODO-gevallen met woonadres in het werkgebied geschouwd door de GGD-en. Ter vergelijking: in de regio Amsterdam-Zaandam waren dit er 57/2134 (2,7%) in de periode 1990-2004. Het percentage door GGD-en geschouwde kinderen in beide werkgebieden is vergelijkbaar bij een nagenoeg gelijk inwonertal.

¹ Bruin, K.H. de, Keijzer, J.C. de, Rutgers, R.A.K., Das C. Onverklaard overlijden bij minderjarigen in de regio Amsterdam-Zaandam, 1990-2004, en schatting van het aantal dat voor nader onderzoek naar de doodsoorzaak (NODO-procedure) in aanmerking zal komen. Ned Tijdschr Geneeskd. 2007 3 februari;151(5):305-9

In beide regio's werd geschat bij hoeveel overleden kinderen door behandelend artsen een onverklaard overlijden werd opgegeven door de CBS-sterftecijfers te verminderen met het aantal door de GGD-en geschouwde kinderen. In de regio Amsterdam lag dit percentage hoger ($79/2134 = 3,7\%$) dan in de regio Utrecht ($12/735 = 1,6\%$). In de regio Amsterdam werd een meerderheid van de geschatte NODO-kinderen, $79/136: 58\%$, niet door een lijkschouwer gezien, in de regio Utrecht een minderheid, $12/29: 41\%$. Er lijkt een verschil te zijn in meldgedrag van behandelaars naar de gemeentelijk lijkschouwer tussen beide regio's. Mogelijk speelt mee dat deze onderzoeken verschillende tijdspannes betreffen.

(2) In voornoemde publicatie werden landelijk 125 NODO gevallen per jaar voorspeld, terwijl een aantal van 200 wordt gehanteerd bij de planvorming rond de uitwerking van de NODO-procedure (niet-gepubliceerde gegevens). Door een dalende trend in zowel de absolute kindersterfte als in de subcategorieën van onverklaard overlijden lijkt bijstelling van deze schatting van toekomstige NODO-gevallen gewenst. De dalende tendens zet de laatste jaren door.

Opgemerkt wordt dat in een onbekend aantal gevallen het CBS de door de lijkschouwer of behandelaar aangeleverde (onverklaarde) doodsoorzaak verandert na het bekend worden van postmortale onderzoeksresultaten. Hoe vaak dit gebeurt, kan het CBS niet aangeven. Dit leidt tot een onderschatting van het aantal NODO-gevallen. Voorzichtigheidshalve wordt het aantal door ons op 80-100 gevallen/jaar geschat: 65/jaar gemiddeld in de laatste 4 jaar met bijtelling van 15-35/jaar vanwege herclassificatie door het CBS van aanvankelijk onverklaard overlijden.

Conclusie

(1) In de provincie Utrecht zouden in de periode 2003-2009 via de gemeentelijk lijkschouwer 28/161 geschouwde overleden kinderen in de NODO-procedure zijn terecht gekomen. In een vergelijking met een eerdere berekening over de regio Amsterdam-Zaandam valt op dat in Utrecht de NODO-gevallen in meerderheid zouden zijn gemeld bij de lijkschouwer, in de regio Amsterdam was dit een minderheid.

(2) Op grond van de actuele kindersterftecijfers valt de schatting van het aantal kinderen dat landelijk binnen de NODO-procedure gaat vallen beduidend lager uit dan de schattingen tot nu toe (125-200/jaar) en ligt rond de 80-100/jaar.